

[گزیدہ]

آثار مولانا

اسد اللہ بقایہ نائینے

انتشارات سورمه مهر (وابسته به حوزه هنری)

سوره مهر

کتابخانه
آثار مولانا

اسدالله بقایی نائینی

چاپ، صحافی و لیتوگرافی: شرکت افست (سپاهی عام)

چاپ اول: ۱۳۸۹

شمارگان: ۲۵۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۰۶-۹۰۹-۷

قیمت: ۳۵۰۰ تومان

نقل و چاپ نوشته‌ها منوط به اجازه‌ی رسمی از ناشر است.

سرشناسه: بقایی نائینی، اسدالله. ۱۳۳۷-، گردآورنده

عنوان و نام پدیدآور: گردیده آثار مولانا / اسدالله بقایی نائینی.

مشخصات نشر: تهران: شرکت انتشارات سوره مهر، ۱۳۸۹.

مشخصات ظاهری: ۲۲۲ ص.

ISBN: 978-964-506-904-7

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

موضوع: مولوی، جلال‌الدین محمد بن محمد. ۶۰۱-۶۷۲ ق. --

سرگزشتنامه

موضوع: شعر فارسی -- قرن ۷ ق.

موضوع: نشر فارسی -- قرن ۷ ق.

شناسه افزوده: شرکت انتشارات سوره مهر

رده بندی کنگره: PIR ۵۲۹۲ / ب ۷-۱۳۸۹

رده بندی دیویی: ۲۱ / ۱۱۸۸

شماره کتابشناسی ملی: ۸۹۹۱۹۹۱

شالی: تهران، خیابان حافظ، خیابان رشت، کوچه‌ی جمشد جم، شماره‌ی ۳

صدور: پستی: ۱۱۲۹ ۱۵۸۱۵ نفیس. ۶۶۴۶۵۸۶۸

لبن مرکز پخش: طرح: ۶۶۲۶۰۹۹۱۳ وکس: ۶۶۴۶۹۹۵۱

www.iricap.com

فهرست

- ۰۰۷ پیش‌گفتار
- ۰۱۳ گزیده‌ی مثنوی معنوی
- ۱۰۱ گزیده‌ی دیوان شمس
- ۲۲۱ گزیده‌ی فیه مافیه
- ۲۲۹ گزیده‌ی رباعیات
- ۲۴۳ واژه‌نامه

پیش گفتار

جلال الدین محمد بلخی عارف شاعر بزرگ پارسی گوی در ششم ربیع الاول سال ۶۰۴ هـ ق در بلخ ولادت یافت. عصر عجیبی بود! هجوم مغول از شرق به غرب بخش عظیمی از دنیای آن زمان را به هم ریخته بود. با این همه:

- خانه سلطان العلماء و ملکه جهان - از شاهزادگان خوارزمشاهی - در شور و شغف فرزندشان، جلال الدین محمد، حال و هوایی خاص داشت.

- جلال الدین محمد فارغ از آشوب های زمانه با همسالان خود در کوچه های شهر کودکی می کرد.

- شیراز آبستن ولادت استاد سخن سعدی شیرازی بود.

- تبریز در تب و تاب ولادت شوریده عارف،

شمس الدین محمد بن علی بن ملک داد تبریزی، می سوخت.

- نیشابور در تدارک دیدار سلطان العلماء و فرزند

سیزده ساله اش، جلال الدین محمد، با عارف و شاعر و

حکیم شهر، عطار نیشابوری بود.

- قونیه و دمشق و شامات و عراق عجم و قلمرو

حجاز و سرتاسر خراسان بزرگ پوسته خود را می‌ترکانید تا عارفان و شاعران و خطیبان و حکیمان سزاواری را به عالم و عالمیان پیش‌کش کند.

راستی قرن هفتم ه‍.ق عصر ظهور عارفان و شاعران و عالمان و حکیمان بسیار بوده است و در میان این همه ستاره فروزان حضرت مولانا پرتوافشانی خاص دارد. مولانا و مولوی و ملای روم همان جوان سیزده‌ساله‌ای است که در سر راه عزیمت به غرب به خدمت عطار نیشابوری می‌رسد و آن شاعر عارف واصل در حق او می‌گوید: «زود باشد که این جوان آتش در دل عشاق عالم زند» و کتاب شریف / سرانامه را به او هدیه می‌نماید.

خاندان مولانا چندی در ارزنجان و ملاطیه و لارنده اقامت می‌کنند و عاقبت به دعوت علاءالدین کیکباد سلجوقی عازم قونیه می‌شوند که آنجا اقامتگاه دائمی مولانا می‌شود. در مدت اقامت هفت‌ساله در شهر لارنده مولانا با گوهرخاتون، دختر خواجه لالای سمرقندی، ازدواج می‌کند و حاصل این وصلت خجسته سلطان ولد است که در جای‌جای مثنوی به چشم می‌خورد.

مولانا در قونیه مراتب علمی و فقهی را به پایان می‌برد و چون پدرش، سلطان‌العلماء، وفات می‌کند به خواهش مریدان وی بر مسند وعظ و تذکیر و فتوی و

تدریس می‌نشینند.

در این اثناء به توصیه سید برهان‌الدین محقق ترمذی برای ادامه علوم شرعی و ادبی عازم حلب و دمشق می‌شود. در حلب به خدمت کمال‌الدین ابن العدیم در می‌آید و در دمشق به ادامه علوم فقهی می‌پردازد و هم در این شهر بود که با عارف بزرگ محی‌الدین ابن العربی - صاحب فتوحات مکیه و فصوص‌الحکم - ملاقات می‌نماید. آن‌گاه در سال ۶۳۷ به قونیه بازمی‌گردد تا در کوره زهد و امتحان زر ناب گردد و در چنین حال و هوای مساعدی با برق چشمان رند ژولیده از گرد راه رسیده‌ای مواجه می‌گردد که شمس‌الدین محمد بن علی بن ملک‌داد تبریزی نام دارد. این ملاقات طوفانی چنان در جان جانِ مولانا دگرگونی به وجود می‌آورد که درس و بحث و مدرسه و محراب را به سویی می‌نهد و در حلقه ارادت شمس در می‌آید و حاصل شور و شغف و شوق و ذوق پیش آمده را در لابه‌لای ابیات مثنوی معنوی و غزلیات شورانگیز دیوان شمس ماندگار می‌کند.

ماجرای گاه افسانه‌وار مولانا و شمس تبریزی کار را به حسادت مریدان می‌کشاند و این بی‌مهری اطرافیان موجب می‌شود تا شمس مکرر قونیه را ترک نماید و هر بار مولانا را در آتش هجران خود بگدازد. یک بار هم مولانا به عزم یافتن شمس به دمشق

می‌رود و مدتی در آن شهر جست‌وجو می‌نماید و
نومیدانه به قونیه بازمی‌گردد. این سوز هجران آتش
در کلام مولانا می‌زند تا دیوان شمس و مثنوی معنوی
جاودانه گردد.

در فقدان شمس تبریزی دیگر مریدان و یاران
مولانا از جمله صلاح‌الدین فریدون قونوی معروف به
صلاح‌الدین زرکوب و پس از آن حسام‌الدین چلبی در
خدمت او قرار می‌گیرند و در تحریص بر سرودن شعر
و تدوین آثار مولانا جهد بسیار می‌کنند.

مولانا در قونیه با شاعران و عارفان بزرگی چون
صدرالدین قونوی، عراقی، نجم‌الدین دایه، قانعی
طوسی، قطب‌الدین شیرازی و سراج‌الدین ارموی
روزگار می‌گذرانند.

وفات مولانا به سال ۶۷۲ و در پنجم جمادی‌الآخر
اتفاق می‌افتد و قونیه یک‌پارچه در عزای او همراه
می‌شود و صدرالدین قونوی بر جنازه او نماز می‌خواند
و هم در آن شهر به خاک سپرده می‌شود و آرامگاه او
قرن‌هاست زیارتگاه عشاق سینه‌چاکی می‌گردد که از
اقصى نقاط عالم بدان جا می‌شتابند. از این عارف و
شاعر بزرگ آثاری چون مثنوی معنوی، دیوان کبیر
شمس، مکاتیب، رباعیات، مجالس سبعه و فیه مافیه به
جای مانده است.

شعر عرفانی پارسی با نام خوش حضرت مولانا به

هم عجین شده است. در این مقال به تلخیصی موجز
از آثار گرانسنگ خداوندگار شعر عرفانی پارسی
خواهیم پرداخت.